

30-06-2017

ad. no. 32/040/2015

ESPOON KAUPUNGINMUSEO**Lausunto 20.6.2017**Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL 29
00023 Valtioneuvosto

Lausuntopyyntöne 24.3.2017, OKM/32/040/2015 / 318645

**ESPOON KAUPUNGINMUSEON LAUSUNTO EHDOTUKSESTA MUSEOPOLIITTISEKSI
OHJELMAKSI**

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt Espoon kaupunginmuseon lausuntoa ehdotuksesta museopoliittiseksi ohjelmaksi. Museo lausuu ehdotuksesta kaupunginmuseon toimialan ja tehtävien näkökulmasta.

Espoon kaupunginmuseo on kulttuurihistoriallinen museo, joka toimii oppimis- ja osaamiskeskuksena luoden Espoo-identiteettiä siirtämällä espoolaista kulttuuriperintöä sukupolvelta toiselle. Espoon kaupunginmuseo palvelee seuraavissa viidessä toimipisteessä: Espoon kaupunginmuseo KAMU, Talomuseo Glims, Koulumuseo Lagstad, Huvilamuseo Villa Rulludd ja vuonna 2018 avattava Saarimuseo Pentala. Espoon kaupunginmuseo on osa Espoon sivistystoimen Kulttuurin tulosityksikköä.

Espoon kaupunginmuseo toimii myös paikallisena kulttuuriympäristöviranomaisena. Kaupunginmuseon kulttuuriympäristöön liittyvät asiantuntija- ja viranomaistehtävät on määritelty Museoviraston kanssa tehdyssä yhteistyösopimuksessa (Museoviraston, Keski-Uudenmaan maakuntamuseon ja Espoon ja Vantaan kaupunginmuseoiden yhteistyö ja työnjako kulttuuriympäristön vaalimisessa).

Espoossa vaikuttaa kaupunginmuseon lisäksi muita ammatillisesti hoidettuja säätiöpohjaisia museoita, joita kaupunki tukee rahallisesti vuosittain. Suurin museo-keskittymä sijaitsee Näyttelykeskus WeeGeellä, jossa toimivat kaupunginmuseon KAMUn lisäksi EMMA - Espoon modernin taiteen museo, Suomen Lelumuseo Hevosenkentä ja Suomen Kellomuseo. WeeGeen välittömässä läheisyydessä on myös Helinä Rautavaaran museo. Lisäksi voidaan Espoossa sijaitsevista museoista esimerkkinä mainita Gallen-Kallelan museo ja Espoon Automuseo.

Kuten lausunnolla olevassa ehdotuksessa todetaan, museot ovat kulttuurisesti rikkaan ja monimuotoisen yhteiskunnan edellytys ja keskeinen toimija yhteisen kulttuuri-, taide- ja luonnonperintömme vaalimisessa ja välittämisessä. Espoossa museot ovat olennainen osa kaupungin kulttuuritarjontaa ja niillä on merkitys niin espoolaisille kuin kaupungissa vierailevillekin. Niillä on kaupungin vetovoimaa vahvistava merkitys ja ne tukevat Espoon imagoa kulttuurikaupunkina, jossa kulttuuri ja taide ovat läsnä kaupungin hengessä, asukkaiden arjessa, fyysisessä kaupunkiympäristössä ja espoolaisessa identiteetissä.

Yleisesti museopoliittisesta ohjelmasta

Lausunnolla olevassa ehdotuksessa museopoliittiseksi ohjelmaksi pyritään linjaamaan museoalan keskeiset menestystekijät vuoteen 2030. Museopoliittinen ohjelma nostaa esiin useita museoiden vahvuustekijöitä ja toimintatapoja, joita on osittain otettu jo monissa museoissa käyttöön. Museoalan menestystekijöitä käsitellään ohjelmassa kuuden kehittämiskokonaisuuden kautta toimenpide-ehdotuksineen. Espoon kaupungin-museon näkemyksen mukaan kehittämiskokonaisuudet ovat hyvin perusteltuja. Sen sijaan museokentän alueellisen rakenteen osalta pohdinnat vaikuttavat keskeneräisiltä ja vaativat jatkotyöstämistä ja maan erilaisten olosuhteiden huomioimista.

Tavoitteena vuorovaikutus, museoiden kokoelmien ja tietovarantojen monipuolinen käyttöönotto ja digitaalisuus

On hienoa, että museoiden kokoelmat on nostettu selkeästi esille. Otsikoitaessa kehittämiskohteiksi ”Kokoelmatyön tavoitteet, Kokoelmayhteistyö, Kokoelmien saatavuus ja käyttö sekä Kokoelmien säilyttäminen”, tullaan rajanneeksi otsikkotasolta pois museoiden muut tietovarannot. Ehdotuksen eri luvuissa kuitenkin korostetaan museoiden hallussa olevan tiedon tärkeyttä. ”Museoissa olevat aineistot, tieto ja osaaminen ovat avoimesti saatavilla ja ne tukevat uusien oivallusten syntymistä ja ymmärryksen lisääntymistä.” Olisikin parempi puhua laaja-alaisesti museoiden kokoelma- ja tietovarannoista kuin vain kokoelmista. Ymmärrys tästä on selvästi ollut idulla ”Museoiden kokoelmat esille ja käyttöön” -lukua kirjoitettaessa, sillä luvun ensimmäisessä virkkeessä todetaan: ”Museoiden kokoelma- ja tietovarannot ovat monipuolisessa käytössä oleva toiminnan perusta.” Otsikkotasolta tietovarannot ovat kuitenkin jääneet pois.

”Digitaalisen saavutettavuuden lisääminen museoiden palveluiden tarjoamisessa” on hyvä ja ajassa oleva tema. Toisaalta esityksessä ei ole vastattu siihen miten tämä sisältöpainotteinen, varsin resurssi-intensiivinen työ rahoitetaan museoissa. Samoin

uusien digitaalisten työkalujen kehittäminen, hankkiminen ja käyttöönotto sekä järjestelmien ajan tasalla pitäminen vaativat museoilta niin rahallisia panostuksia kuin henkilöresurssejakin.

”Museot ovat aktiivisia ja näkyviä toimijoita yhteiskunnassa”, on myös hyvä tavoite. Pelkän oppimisen korostaminen tässä yhteydessä jättää kuitenkin museoiden toimimisen yhteiskunnassa kapea-alaiseksi. Luvussa olisi voitu käsitellä myös kulttuuriympäristötyötä kaavoituksen ja rakentamisen näkökulmasta, jonka kautta museot ovat jo nyt yhteiskunnassa merkittäviä toimijoita. Lisäksi kulttuuriympäristötyötä tekevät museot osallistuvat jo nyt avoimiin kulttuuriympäristöä käsitteleviin vuorovaikutusfoorumeihin. Tämä näkökulma olisi hyvä huomioida, varsinkin kun tämä luvun toimenpide-ehdotus numero 6 (Taide-, kulttuuriperintö- ja ympäristökasvatus vahvistuvat osana museoiden toimintaa. Museot kehittyvät laaja-alaista osaamista ja elinikäistä oppimista tukeviksi oppimisympäristöiksi) puhuu ympäristökasvatuksesta, johon voidaan katsoa sisältyvän kulttuuriympäristökasvatus. Kulttuuriympäristökoulutuksen vahvistaminen osana museoiden toimintaa lisäisi kulttuuriympäristöjen ymmärrystä ja arvostusta kestäväen kehityksen mukaisesti.

Museoiden vastuiden, rakenteiden ja rahoituksen uudistaminen

Museopoliittisen ohjelmaehdotuksen tärkein ja keskeisin visio liittyy museokentän toiminnalliseen ja rakenteelliseen uudistamiseen. Tähän liittyvät kirjaukset herättävät kuitenkin eniten kysymyksiä ja jättävät liiaksi tulkinnan varaa. Kohta vaikuttaa keskeneräisimmältä ja vaatii selvästi vielä jatkotyöstämistä ja vaihtoehtoisten mallien etsimistä.

Nyt lausunnolla olevassa ehdotuksessa museopoliittiseksi ohjelmaksi alueelliset asiantuntija- ja kehittämistehtävät esitetään hoidettavaksi alueellisissa vastuumuseoissa, joihin koottaisiin kulttuuriperintöön ja taiteeseen liittyvät alueelliset tehtävät sekä mahdollisuuksien mukaan luonnonperinnön asiantuntijatehtävät. Alueellisilla museoilla olisi merkittävä rooli kulttuuriperinnön ja taiteen sekä kulttuuriperintökasvatuksen ja kulttuuriympäristön asiantuntijoina ja yhteistyön edistäjinä alueellaan. Esityksen mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö päättäisi vastuualuemuseoista. Muutosta perustellaan vahvempien toimintayksikköjen kehittymisellä ja asiakkaan näkökulmasta palvelujen parantamisella.

Haastetta museopoliittiseen ohjelmaan tuo myös se, että käynnissä olevan kunta- ja maakuntauudistuksen vaikutuksia museoiden toimintaympäristöön on mahdotonta vielä tällä hetkellä arvioida. Erityisesti vaikutuksia kulttuuriympäristöön liittyvien asiantuntija- ja viranomaistehtävien osalta on vaikea ennakoita.

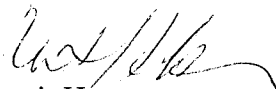
Ongelmallisinta ehdotuksessa on kuitenkin se, että esitys ei ole huomionnut Uudenmaan alueiden erilaisuutta suhteessa muuhun Suomeen. Uudenmaan alueella toimii tällä hetkellä kolme laajan palvelun maakuntamuseota (Länsi-, Keski- ja Itä-Uudenmaan maakuntamuseot). Helsingin kaupunginmuseo toimii Keski-Uudenmaan maakuntamuseona, mutta Espoo ja Vantaa hoitavat itsenäisesti kulttuuriympäristön asiantuntija- ja viranomaistehtävät Museoviraston ja Keski-Uudenmaan maakuntamuseon kanssa tehdyn erillissopimuksen mukaisesti. Nyt ehdotettu yksi vastuumuseo Uudellamaalla ei pystyisi mitenkään hoitamaan kulttuuriperintöön, luonnonperinnön ja taiteeseen liittyviä alueellisia tehtäviä. Lisäksi tämä tarkoittaisi esimerkiksi Espoon, Suomen toiseksi suurimman kaupungin kohdalla sitä, että nyt lähipalveluina toteutetut kulttuuriympäristön asiantuntija- ja viranomaistehtävät siirtyisivät jonnekin maakunnan keskukseen. Tämä merkitsisi todennäköisesti myös pidentyviä käsittelyaikoja ja hierarkiatasojen lisääntymistä. Tämä ei olisi palvelujen parantamista, kuten ehdotuksen tavoitteeksi on kirjattu, vaan espoolaisten näkökulmasta palvelujen heikentämistä. Lisäksi Espoossa kaupungin taidepalvelut on siirretty yksityisen säätiön EMMAN hoidettaviksi, mikä tuo oman haasteensa taidepalveluiden siirtämisestä alueelliselle vastuumuseolle.

Luonnon- ja maisemansuojeluun sekä alueidenkäyttöön ja rakennusperintöön liittyvissä asioissa ohjaava ja valvova viranomainen on ympäristöministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa museolaitosta ja kulttuuriperintöä koskevista asioista. Nyt lausunnolla olevassa ehdotuksessa museopoliittiseksi ohjelmaksi todetaan, että ”alueellisista museotehtävistä on tarpeen säätää lain tasolla. Tarve koskee erityisesti Museovirastolle kuuluvien kulttuuriympäristön viranomaistehtävien alueellista hoitamista.” Toimenpide-ehdotuksissa toimeenpanon ja yhteistyön vastuutahoiksi mainitaan kuitenkin vain opetus- ja kulttuuriministeriö. Kulttuuriympäristön asiantuntija- ja viranomaistehtävien näkökulmasta vaikuttaa ongelmalliselta, että koko esityksessä ympäristöministeriötä ei ole mainittu kertaakaan edes yhteistyötahona. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja ympäristöministeriön välinen hyvä yhteistyö on kuitenkin ehdoton edellytys kulttuuriympäristötyön sujuvoittamiselle.

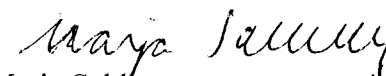
Alueellisen museotyön hinnoittelusta ja rahoituksesta ehdotukseen on kirjattu, että ”tavoitteena on, että valtio osallistuu jatkossakin toiminnan rahoittamiseen valtionosuusjärjestelmän kautta. Nykytilanteesta poiketen rahoitus tulee jatkossa määräytymään alueellisen vastuumuseon hoitamien tehtäväkokonaisuuksien perusteella. Rahoituksen kriteerit ja toteutustapa täsmennetään valtionosuusjärjestelmän uudistamisen yhteydessä.” Kirjaus jää hyvin epämääräiseksi, joten siihen on vaikea ottaa kantaa. Kohta vaatii jatkotyöstöä.

Lisäksi ehdotetaan, että ”alueellisten vastuumuseoiden osalta selvitetään mahdollisuuksia laajentaa rahoituspohjaa alueen kuntien välisillä vapaaehtoisilla sopimuksilla alueellisesta asiantuntija- ja kehittämistehtävästä syntyvien kustannusten kattamiseksi. Alueellisen vastuumuseon on osattava perustella kunnille alueellisen museopalvelun tarpeellisuus ja lisäarvo.” Tämä ehdotus vaikuttaa Uudellamaalla huonontuvien palvelujen näkökulmasta melko epärealistiselta.

Uusia ja innovatiivisia rahoitusmalleja on hyvä tutkia. Tällä hetkellä Espoon kaupunki vastaa suurimmalta osalta kaupunginmuseon rahoituksesta. Ulkopuolisen rahoituksen saaminen on usein epävarmaa eikä sen varaan useinkaan voi laskea pitkäjänteistä toimintaa. Yksityisen rahoituksen kehittäminen vaatisi museoille tehtävien lahjoitusten verovähennysoikeutta, jota kunnallisilla museoilla ei toistaiseksi ole. Museopoliittisen ohjelman ehdotusten toimeenpano edellyttää vielä yhteistyötä ja keskustelua eri toimijoiden ja kaikkien asianosaisten kesken.

Maarit Henttonen
tutkimuspäällikkö
vt. museonjohtaja

Marja Sahlberg
intendentti

Tiedoksi: Museovirasto, kulttuuriympäristön suojelu
Uudenmaan ELY-keskus, ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue

